

Journal of Research in Educational Systems

Volume 18, Issue 67, 2024
Pp. 25-39

Print ISSN: 2383-1324
Online ISSN: 2783-2341

Homepage: www.jiera.ir

Article Info:

Article Type:
Research Article

Article history:
Received September 20, 2024
Received in revised form
December 05, 2024
Accepted December 21, 2024
Published Online December
05, 2024

Keywords:
critical analysis,
employability,
graduates,
content analysis

Formulation and Critical Examination of the Employability Model for Higher Education Graduates with a Focus on the Strategic Documents of Persian Gulf University: A Norman Fairclough Approach

Tayebeh Liravi¹ , and Mohammad Hasani^{2✉}

1. Ph.D. candidate in Higher Education, Management, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences, Urmia University, Urmia, Iran. E-mail: t.liravi@urmia.ac.ir
2. *Corresponding author*, Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences, Urmia University, Urmia, Iran. E-mail: m.hassani@urmia.ac.ir

ABSTRACT

Objective: This research aimed to develop and critically review an employability model for higher education graduates, emphasizing the Strategic Document of the Persian Gulf University.

Method: The research consisted of two main stages. Initially, using qualitative content analysis and interviews with academic and industry experts, a model for the employability of higher education graduates was identified and developed. After identifying the model, the Strategic Document of the Persian Gulf University was critically reviewed, exploring aspects of student employability, and the conformity and divergence of the identified model with this document were examined.

Results: In the first stage of the research, from the perspective of experts in the field of higher education, 15 key features were identified: (career-oriented educational assessment and planning, education and counseling development, industry relations, pre-university entry assessment, attention to documents, attention to cultural capacities, development of applied research, monitoring of new technologies, development of promotional activities, establishment of monitoring and evaluation systems, training in real work environments, employment and development of skilled human resources in the field of employment, development of soft skills, strengthening international collaborations, and utilizing new technologies in education). In the second stage, the Strategic Document of the Persian Gulf University was examined and analyzed at three levels: description, interpretation, and explanation.

Conclusions: The Persian Gulf University lacked coherence and homogeneity in its employment policy-making, which necessitates adopting macro approaches and directives by national science and technology policy-making bodies to accelerate regional development.

Cite this article: Liravi, T., & Hasani, M. (2024). Formulation and Critical Examination of the Employability Model for Higher Education Graduates with a Focus on the Strategic Documents of Persian Gulf University: A Norman Fairclough Approach. *Journal of Research in Educational Systems*, 18(67), 25-39. <https://doi.org/10.22034/jiera.2025.507141.3294>

© The Author(s) **Publisher:** Iranian Educational Research Association

DOI: <https://doi.org/10.22034/jiera.2025.507141.3294>

Introduction

Unemployment has emerged as one of the most significant challenges facing Iran over the past decade, particularly affecting university graduates. Many experts assert that successful societies in the current landscape are those that can identify existing conditions and future interactions, thereby formulating effective visions, strategies, and operational plans (Falah Haghghi & Torabi, 2017). Given the high unemployment rates and the consequent poverty, especially among university graduates, there is an urgent need for focused attention on employment structures and national policy-making. The rising unemployment rate poses a critical threat to the country in the coming years (Ajaghi et al., 2022). Employment is a key factor in reducing poverty and fostering economic development, as it guides individuals toward improved living standards (Wang & ed, 2019).

One of the central concepts related to graduate employment is employability, which refers to the ability of graduates to secure satisfactory jobs and is a crucial topic for higher education and career development (Mahajan & Kauts, 2020). International experiences indicate that university graduates face less competition in job acquisition compared to other individuals (Duta & Iannelli, 2018). Graduates who have been active in educational and research environments, particularly those excelling in skill-based training, tend to have better employment prospects (Carpentier, 2018). Due to the high importance of employability, it has become a significant focus for researchers, policymakers, and curriculum planners worldwide (Mgaiwa, 2021).

The existing models of student employability are highly context-dependent, necessitating tailored approaches based on the economic, political, social, and cultural conditions of each region. Therefore, the claim of a universally applicable model for enhancing graduate employability is met with skepticism (Eimer & Bondik, 2023). The successful transition of graduates into the labor market requires adequate infrastructure within the higher education system, which demands special attention to its ecosystem.

Strategic university documents serve as frameworks for identifying and addressing the most pressing issues faced by institutions, recognizing strengths and weaknesses, optimizing opportunities, and mitigating threats to their existence. Consequently, it is expected that these documents will address the critical issue of student employability and the integration of graduates into the labor market, which is a pressing concern for the country. In recent years, numerous strategic documents have been developed by various universities.

In the contemporary era, regional development has increasingly shifted towards knowledge-based growth, intertwining various aspects of development—economic, cultural, political, and more—with science and technology. Addressing employability strategies within each university necessitates a thorough examination of relevant documents. These guiding documents are written across various domains, with employment and entrepreneurship being one of the most significant and applicable areas. As roadmaps for university development, these documents must be crafted with a clear understanding of employability to effectively influence stakeholders and accelerate development. Given the notably high unemployment rates among university graduates in Iran, creating employment opportunities for them requires a comprehensive program aimed at enhancing their employability, a complex task that necessitates collaboration among all stakeholders. This research initially aims to identify the employability model for higher education students through interviews with academic and industry experts. Then, it critically examines the strategic document of Persian Gulf University, examines the dimensions of student employability, and evaluates the alignment and divergence of the model identified with this document. Given the necessity of understanding the development pattern of employability of higher education graduates in each region and its role in development, in addition to examining the university's strategic document, this research seeks to answer the following questions:

- What are the characteristics of the employment model for higher education graduates?
- How does the strategic document of Persian Gulf University address the employability of higher education graduates?

Method

The present research consists of two main phases. Initially, the study aims to identify and develop a model for the employability of higher education graduates through qualitative content analysis, utilizing interviews with academic and industry experts. The qualitative content analysis approach, similar to quantitative content analysis, is based on categories that distinguish it. These categories refer to aspects within the text that succinctly convey the meaning of those aspects. Consequently, the evaluation of the text is confined to the selected classification system (Mayring, 2019).

Following the identifying the model, a critical approach is employed to examine the strategic document of Persian Gulf University, examining the dimensions of student employability, and assessing the alignment and divergence of the identified pattern with this document. Critical discourse analysis, as a specific critical method, focuses on the power dynamics embedded in specific texts. When studying a specific text, critical discourse analysis seeks insights into the broader context of that text by considering the power dynamics and the underlying ideologies that inform it (Mahadvan & Schmitz, 2020). The method is distinctly qualitative. In addition, researchers are increasingly confronted with large and complex textual data (Aranda & ed, 2021).

The statistical population of the present study, in the first phase (content analysis), includes all academic and industry experts in the field of employability in Iran. In the second phase (critical discourse analysis), the statistical population consists of all strategic documents of the country's universities. Although sampling methods in qualitative research are referred to as purposive, they can encompass a wide range of techniques, such as quota sampling, snowball

sampling, homogeneous sampling, sequential sampling, criterion sampling, extreme case sampling, maximum variation sampling, and others (Jalali, 2012, p. 313). One of the non-probability sampling methods is snowball sampling, which is used when the statistical population is limited and not easily accessible. In this method, some members of the population are initially selected randomly, and subsequent samples are identified through them (Danaeifard, Hoseini, & Mirzaei, 2016, p. 116). In the content analysis phase, the snowball sampling method was employed to conduct interviews with experts. In the critical discourse analysis phase, the strategic document of Persian Gulf University were purposefully and

Results

In the content analysis phase of the study, data were collected through interviews with experts. The most common and significant method of data collection in qualitative research is the interview. An interview is a method in which the required information is gathered through direct interaction between the interviewer or researcher and the respondent. Essentially, an interview is a two-way conversation initiated by the interviewer's questions to obtain research-related information. This interaction can occur face-to-face, via telephone, or, more recently, through internet platforms and social networks (Homan, 2006). In this study, during the content analysis phase, interviews were conducted with 13 academic and industry experts to identify patterns.

In the critical discourse analysis method, data were collected and analyzed through the examination of documents, specifically the strategic document of Persian Gulf University. Face-to-face interviews with experts were used to decode and analyze the data, identify themes, and group themes using MAXQDA software. According to higher education experts, 15 key features define the policy package and employability development model for higher education graduates. These include job-oriented educational planning, skill-based supplementary training, industry collaboration (public and private), pre-university

evaluation, attention to national and regional documents, cultural and social capacities, applied research development, monitoring new technologies, promotional activities, monitoring systems, workplace training, skilled workforce development, employment infrastructure enhancement, economic empowerment, and sustainable planning.

The critical discourse analysis process examined texts at three levels:

1. **Description Level:** Texts were analyzed based on linguistic features, including phonology, morphology, syntax, semantics, and pragmatics.
2. **Interpretation Level:** Texts were interpreted considering situational context, intertextual factors, and pragmatic strategies.
3. **Explanation Level:** This stage explored the relationship between interaction and social context, explaining how societal factors influence text production and interpretation, including sociological, historical, ideological, and cultural dimensions (Mohseni, 2012).

In this section, the strategic document Persian Gulf University were reviewed. Different geographical regions possess unique potentials that assist policymakers in higher education planning.

Conclusions

One of the strengths and distinctive features of each region is higher education, which should be utilized by gaining a proper understanding of regional characteristics and their role in shaping societal behaviors, ultimately contributing to employment creation.

The present study aims to critically examine the attention given to the concept of employability of higher education graduates in the strategic document of Persian Gulf University. Based on the proposed model for enhancing the employability of higher education graduates, experts in higher education from the mentioned regions were consulted to identify a development model for graduate employability.

According to the findings of previous studies and the current research, and based on the perspectives of higher education experts, 15 key features were identified. These include job-oriented educational planning, skill-based supplementary training and counseling, collaboration with industry (public and private), pre-university evaluation, alignment with national and regional documents, consideration of cultural and social capacities, development of applied research, monitoring emerging technologies, promotion of cultural activities, establishment of monitoring and evaluation systems, workplace-based training, development of skilled human resources, strengthening employment infrastructure, economic empowerment planning, and sustainable planning. These features were emphasized by the experts.

Based on the identified model, the strategic documents of universities in Region 7 were analyzed. The most significant issue observed in the public universities of this region was the lack of development or publication of strategic documents for all institutions, with many major universities in the region showing no activity in this area. Furthermore, the published documents from the five universities under review lacked uniform quality.

Overall, it can be stated that the Persian Gulf University university lack coherence and homogeneity in their employment-related policymaking. This highlights the need for adopting macro-level approaches and directives from national science and technology policymaking bodies to accelerate regional development. Among the existing documents, those of Shiraz University and Persian Gulf University showed the highest alignment with the identified model, followed by Jahrom University. These documents can serve as templates for drafting strategic documents for other universities. However, it is recommended that the implementation status of these documents be evaluated, given that nearly a decade has passed since their development.

پژوهش در

نظام‌های آموزشی

دوره ۱۸، شماره ۶۷، ۱۴۰۳
ص ۲۵-۳۹

شاپا (چاپی): ۳۳۲۴-۳۳۸۳

شاپا (الکترونیکی): ۲۳۴۱-۲۷۸۳

Homepage: www.jiera.ir

درباره مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۳۰

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۹/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۰/۰۵

واژه‌های کلیدی:

اشتغال پذیری،

تحلیل انتقادی،

تحلیل محتوا،

فارغ التحصیلان

تدوین و بررسی انتقادی الگوی اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی با تأکید بر سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس: رویکرد نورمن فر کلاف

طیبه لیراوی^۱، و محمد حسنی^۲ ✉

۱. دانشجوی دکتری مدیریت آموزش عالی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. رایانامه: t.liravi@urmia.ac.ir

۲. نویسنده مسئول، استاد، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. رایانامه: m.hassani@urmia.ac.ir

چکیده

هدف: این پژوهش با هدف تدوین و بررسی انتقادی الگوی اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی با تأکید بر سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس انجام شد.

روش: پژوهش شامل دو مرحله کلی بود. ابتدا با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی و مصاحبه با خبرگان دانشگاهی و صنعت، مدلی برای اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان نظام آموزش عالی شناسایی و تدوین گردید و پس از شناسایی الگو، با رویکرد انتقادی، سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس بررسی شد و وجوه اشتغال‌پذیری دانشجویان، مورد کاوش قرار گرفت و میزان انطباق و افتراق الگوی شناسایی شده با سند مذکور، بررسی شد.

یافته‌ها: در مرحله اول پژوهش از دیدگاه خبرگان حوزه آموزش عالی، پانزده ویژگی اصلی (ارزیابی و برنامه‌ریزی آموزشی شغل-محور، توسعه آموزش و مشاوره، ارتباط با صنعت، ارزیابی قبل از ورود به دانشگاه، توجه به اسناد، توجه به ظرفیت‌های فرهنگی، توسعه پژوهش کاربردی، رصد فناوری نوین، توسعه فعالیت ترویجی، استقرار سیستم پایش و ارزیابی، آموزش در محیط کار واقعی، به کارگیری و توسعه نیروی انسانی توانمند در حوزه اشتغال، تقویت و توسعه زیرساخت حوزه اشتغال، برنامه‌ریزی و توانمندسازی اقتصادی و برنامه‌ریزی پایدار) الگوی توسعه اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی تبیین شد و در مرحله دوم در سه سطح توصیف، تفسیر و تبیین سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت.

نتیجه‌گیری: دانشگاه خلیج فارس دارای یک پیوستگی و هم‌گنی در زمینه سیاست‌گذاری‌های حوزه اشتغال نبود که مستلزم اتخاذ رویکردهای کلان و ابلاغ توسط نهادهای ملی حوزه سیاست‌گذاری علم و فناوری است تا توسعه منطقه را شتاب بخشند.

استناد به این مقاله: لیراوی، طیبه، و حسنی، محمد. (۱۴۰۳). تدوین و بررسی انتقادی الگوی اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی با

تأکید بر سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس: رویکرد نورمن فر کلاف. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۸ (۶۷)، ۲۵-

<https://doi.org/10.22034/jiera.2025.507141.3294> .۳۹

ناشر: انجمن پژوهش‌های آموزشی ایران

© نویسندگان

مقدمه

بیکاری یکی از مهم‌ترین چالش‌های کشور در دهه اخیر بوده است. بسیاری از صاحب‌نظران معتقدند در فضای فعلی، جوامعی موفق‌اند که فضای موجود و تعاملات آینده را شناسایی کرده و بر مبنای آن چشم‌انداز، راهبرد و برنامه عملیاتی را پیش می‌گیرند (فلاح حقیقی و ترابی، ۱۳۹۶). با توجه به نرخ بالای بیکاری و به تبع آن فقر در کشور، به ویژه نرخ بالای بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی کشور، ضرورت دارد توجه ویژه‌ای به ساختار اشتغال و سیاست‌گذاری کشور شود، زیرا افزایش نرخ بیکاری، آسیب مهمی برای کشور در سال‌های آینده خواهد بود (اجاقی و دیگران، ۱۴۰۱). اشتغال یکی از عوامل مؤثر در کاهش فقر و توسعه اقتصادی در کشورهاست زیرا این مهم، افراد را برای رسیدن به زندگی بهتر هدایت می‌کند (Wang & ed, 2019). بهبود کیفیت آموزش و افزایش موفقیت تحصیلی دانشجویان از اهداف کلیدی دانشگاه‌ها به شمار می‌رود. داشتن مدرک دانشگاهی و گواهی‌نامه فنی به تنهایی نمی‌تواند تضمینی برای موفقیت در بازار کار باشد با این حال مدرک تحصیلی می‌تواند شانس فرد را برای استخدام، ارتقاء به طبقات اجتماعی بالاتر و دریافت حقوق بیشتر افزایش دهد، هرچند که نابرابری‌های اجتماعی در بازار کار فارغ‌التحصیلان دانشگاهی همچنان وجود دارد (نوذری و دیگران، ۱۴۰۰). از مفاهیمی که به مقوله اشتغال دانشگاهیان اشاره دارد، اشتغال‌پذیری است.

این مفهوم که از موضوعات مهم برای آموزش عالی و رشد شغلی است به توانایی دانش‌آموختگان در به‌دست آوردن شغل رضایت‌بخش اشاره می‌کند (Mahajan & Kauts, 2022). مطالعات نشان می‌دهند فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، به‌ویژه آن‌هایی که در فعالیتهای پژوهشی و مهارتی عملکرد برجسته‌ای داشته‌اند، نسبت به سایرین با رقابت کمتری در یافتن شغل مواجه هستند (Duta & Iannelli, 2018; Carpentier, 2018). اشتغال‌پذیری مفهومی چند بُعدی است که می‌بایست تأثیر عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی بر روی آن بررسی شود (Ayoubi & Khalifa, 2017). دستاوردهای فرد دانش‌آموخته‌ای که اشتغال‌پذیری در سطح مناسب برای وی انجام شده است نه فقط متوجه خود بلکه مزایای آن به سود جامعه و اقتصاد نیز است (Bennett & Ananthram, 2021). به دلیل اهمیت چشمگیر اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان، این موضوع به یکی از محورهای اساسی توجه پژوهشگران، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان درسی در سراسر جهان تبدیل شده است (Mgaiwa, 2021).

دولت‌ها به‌ویژه در ایران، به‌منظور پاسخگویی به انتظارات ذینفعان، بر توسعه اشتغال‌پذیری تأکید دارند. این موضوع در اسناد ملی و سیاست‌های آموزشی کشور مورد توجه قرار گرفته است، اما با وجود این تلاش‌ها، نرخ بیکاری، به‌ویژه در میان فارغ‌التحصیلان، نشان‌دهنده وجود شکاف‌های جدی در این زمینه است (رحیمی و دیگران، ۱۴۰۱). در ایران شواهدی مانند نرخ بیکاری دانش‌آموختگان و روند رو به رشد آن، فقدان مهارت‌های عملی فارغ‌التحصیلان، فاصله میان توانایی آنان و نیازهای بازار و ارتباط ضعیف بین دانشگاه، صنعت و جامعه، همه این موارد نشان‌دهنده آن است که آموزش عالی با چالش‌های جدی مواجه است (انتظاری، ۱۴۰۱). مدل‌های موجود در زمینه اشتغال‌پذیری دانشجویان در هر منطقه بسیار به زمینه و بوم آن با توجه به موقعیت اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ... وابسته است و ادعای کاربرد جهانی یک مدل جهت توسعه اشتغال‌پذیری دانشگاهیان با تردید مواجه است (Eimer & Bohndick, 2023). از این رو برخی از دانشگاه‌ها اقدام به تدوین سند راهبردی با در نظر گرفتن مزیت‌های منطقه‌ای کرده‌اند. این اسناد جهت‌گیری کلی و راه‌های تحقق آن را مشخص می‌کند و الگویی برای شناخت و حل مهم‌ترین مسائل مبتلا به دانشگاه است. پس با توجه به رسالت دانشگاه‌ها، اشاره به مسأله اشتغال‌پذیری دانشجویان و بسترسازی مناسب جهت ورود فارغ‌التحصیلان به بازار کار از ضروریات این اسناد است.

مفهوم اشتغال‌پذیری با قدمتی بیش از یک قرن در ادبیات علمی، در ابتدا، بر توانایی کسب شغل اولیه متمرکز بود، اما اکنون بر مهارت‌ها و قابلیت‌هایی تأکید دارد که به افراد امکان می‌دهد حرفه خود را در طول زمان مدیریت کنند. به عبارت دیگر، اشتغال‌پذیری به عنوان مجموعه‌ای از مهارت‌ها، دانش، درک و ویژگی‌های شخصی تعریف می‌شود که فرد را قادر می‌سازد مشاغل را انتخاب، آمادگی ورود به آن را کسب کند و قابلیت حفظ شغل را داشته باشد که این موارد نیازمند کسب مهارت‌های عمومی، تخصصی و مهارت‌های مدیریت خود و حرفه است. (Pauceanu & Moustafa, 2020). از طرف دیگر بخشی عمده‌ای از مهارت‌های مذکور در دانشگاه‌ها به دست می‌آید (مهدوی و رئیس‌ورکانی، ۱۳۹۸). نظام‌های آموزش عالی با تمرکز بر منابع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فکری و ارتباطی به‌طور گسترده با دولت، حرفه‌ها و صنعت در ارتباط هستند (Brewis & Marginson, 2025) و نقش کلیدی و مؤثری در شکل‌گیری و توسعه اقتصادهای دانش‌بنیان ایفا می‌کنند (رشیدی و رشیدی، ۱۴۰۱). تحولات دو دهه اخیر آموزش عالی را به ویژه در کشورهای جهان سوم و در حال توسعه با تحولات جدیدی مواجه ساخته که مهم‌ترین

این تحولات شامل آموزش‌های معطوف به اشتغال رشد پژوهش‌های مسأله‌محور و پاسخگویی در قبال جامعه است. اشتغال‌پذیری در چهارچوب آموزش عالی به فرایندی مربوط می‌شود که طی آن دانشجویان را برای مذاکره در مورد زندگی و کار فارغ‌التحصیل آماده می‌کنیم. برای شکل دادن به این فرایند، باید ویژگی‌ها و آینده کار را درک کنیم (Bennett, 2018).

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۸)، در برنامه راهبردی «مهارت‌افزایی و ارتقاءی توان اشتغال‌پذیری دانشجویان» با چهار محور اجرای دقیق، جنبه‌های عملی و کاربردی برنامه‌های درسی جاری، طراحی و اجرای دروس اختیاری متناسب با نیازهای جامعه، اجرای آموزش‌های فرا برنامه‌ای متناسب با هر رشته و نیاز بازار کار و رصد وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان را ابلاغ کرد. در تحقیقی توسط نوذری و دیگران (۱۴۰۰) درباره شغل‌یابی دانش‌آموختگان دانشگاهی، مشخص شد که شبکه روابط اجتماعی تأثیر بیشتری بر اشتغال دارد و مهارت‌های نرم از اهمیت بیشتری نسبت به مهارت‌های فنی و آکادمیک برخوردارند. Almalki & Durugbo (2023) با استفاده از روش دلفی به شناسایی موانع نهادی در نظام آموزشی پرداختند و بر اهمیت اصلاحات آموزشی در عصر چهارم صنعت تأکید کردند. Bakry و دیگران (2020) در مطالعه‌ای در مالزی نشان دادند که سطح تصمیم‌گیری شغلی و مهارت‌های اشتغال‌پذیری در میان دانشجویان مهندسی در سطح متوسط بالایی قرار دارد و به مدیران توصیه کردند که در یکپارچه‌سازی اطلاعات شغلی و راهنمایی دانشجویان فعال باشند. Tuononen (2019)، با ارائه مدلی به دنبال تبیین این مهم بود که توسعه اشتغال‌پذیری دانشجویان را از طریق آموزش و یادگیری، می‌توان ارتقاء داد. در این مدل نشان داده شد که دانشگاه‌ها می‌بایست فرصت ارتقاءی شایستگی‌های مختلف را در یک محیط آموزشی، فراهم کنند و در کنار آن دیده‌بانی بازار کار و شناسایی شایستگی‌های جدید در زندگی کاری را، در مد نظر قرار دهند. در ایران نیز، دانشگاه خلیج فارس بوشهر از جمله دانشگاه‌های دارای سند راهبردی است. نرخ بیکاری (۷/۸٪) اعلام شده استان بوشهر در پاییز سال ۱۴۰۱، از سوی سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان بوشهر، توجه به ویژگی‌های منحصر به فرد منطقه، اهمیت مسأله اشتغال‌پذیری و نقش دانشگاه خلیج فارس را بیش از پیش روشن می‌سازد.

با توجه به آن چه که مطرح شد، پژوهش حاضر با هدف شناسایی الگوی اشتغال‌پذیری دانشجویان آموزش عالی، و انطباق و افتراق الگوی شناسایی شده با سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس شکل گرفت.

روش

روش پژوهش کیفی بود. جامعه پژوهش را کلیه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها و کارآفرینان و کارفرمایان استان بوشهر، در سال ۱۴۰۳ تشکیل دادند که با استفاده از روش هدفمند و با در نظر گرفتن اشباع نظری در یافته‌ها، سیزده نفر از آنان انتخاب شدند. مشخصات مشارکت‌کنندگان در جدول یک آمده است.

جدول ۱. مشخصات جمعیت شناختی خبرگان

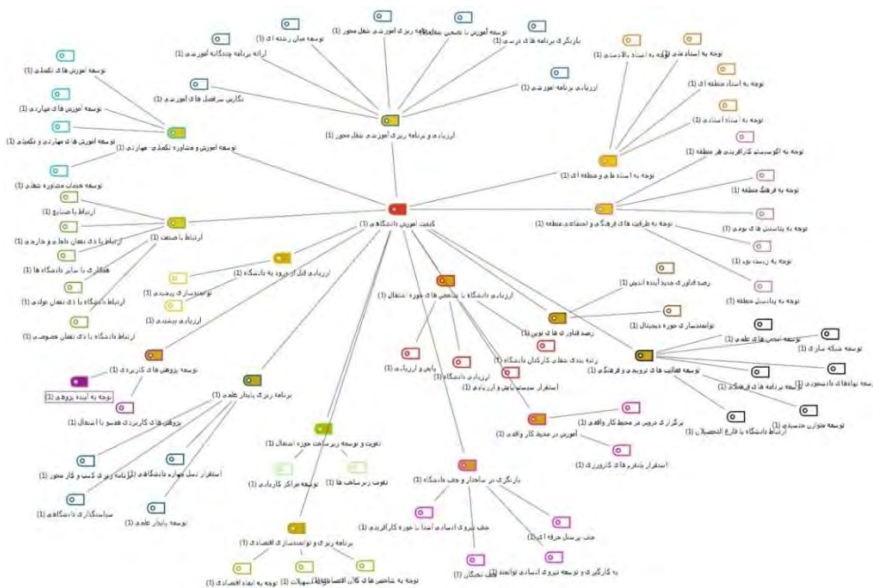
جنسیت	درصد فراوانی	سن	درصد فراوانی	تحصیلات	درصد فراوانی
زن	۲۳	۳۱ تا ۴۰ سال	۳۱	لیسانس	۸
مرد	۷۷	۴۱ تا ۵۰ سال	۴۶	فوق لیسانس	۱۵
		بالاتر از ۵۰	۲۳	دکتر و بالاتر	۷۷

روش تحلیل داده‌ها در این بخش، تحلیل محتوا، با استفاده از نرم افزار MAXQDA بود. پس از شناسایی الگو، با رویکرد انتقادی و با روش فرکلاف، سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس بررسی شد و وجوه اشتغال‌پذیری دانشجویان، تحلیل شدند و میزان انطباق و افتراق الگوی شناسایی شده با سند مذکور، بررسی شد.

یافته‌ها

با توجه به تحلیل انجام شده، از دیدگاه خبرگان حوزه آموزش عالی، و پس از اشباع نظری در مصاحبه‌ها، ۱۵ ویژگی اصلی بسته سیاستی و الگوی توسعه اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی از طریق مصاحبه با ۱۳ نفر از خبرگان، به دست آمد. شکل یک، ویژگی‌های مذکور را نشان می‌دهد.

شکل ۱. کدهای استخراج شده از نرم افزار MAXQDA

ویژگی‌های اصلی به دست آمده به شرح زیر است:

ارزیابی و برنامه ریزی آموزشی شغل محور: بررسی و ارزیابی سرفصل‌ها و برنامه‌های آموزشی و میزان پاسخ‌گویی آن به وضعیت فعلی بازار شغلی از مهم‌ترین بخش‌های دستیابی به اهداف اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان می‌باشد. هر چند این مسأله نباید صرفاً در بُعد ارزیابی محدود شود و می‌بایست برنامه آموزشی با محوریت اشتغال‌پذیری به روز گردد. مشارکت‌کننده شماره دوازده معتقد بود که عدم تطبیق محتوای آموزشی با واقعیت بازار کار منجر به سردرگمی فارغ‌التحصیلان به هنگام ورود به صنعت می‌شود. هم‌چنین مشارکت‌کننده شماره پنج بیان داشت «یکبار دیگر می‌بایست سرفصل‌ها را با محوریت اشتغال‌پذیری کرد به نوعی که تضمین‌کننده اشتغال‌پذیری پایدار فارغ‌التحصیلان باشد».

توسعه آموزش و مشاوره تکمیلی - مهارتی: اکتفا بسیاری از دانشجویان به دروس ارائه شده در سرفصل و عدم تمایل به بهره‌گیری از آموزش‌های تکمیلی و فراهم نمودن بستر دریافت مشاوره‌های شغلی به مثابه سدی در جهت ورود و رشد در بازار کار فارغ‌التحصیلان گردیده است. مشارکت‌کننده شماره سه به این مهم اشاره داشت که «ایستایی برنامه درسی و عدم اجرایی‌سازی آموزش‌های عملی، به ویژه در حوزه فنی و محدودیت واحدهای درسی، می‌بایست تصمیم‌گیرندگان دانشگاه را به سمت ترغیب دانشجویان به دریافت آموزش‌های تکمیلی سوق دهد». مشارکت‌کننده شماره هشت نیز بیان داشت که انتخاب حوزه آموزش‌های تکمیلی با توجه به گستردگی آن، نیازمند مشاوره شغلی هدفمند مانند رغبت‌سنجی، آمادگی مصاحبه شغلی، رزومه‌نویسی و ... است.

ارتباط با صنعت (دولتی و خصوصی): از بارزترین مسائلی که دانشگاه‌ها در زمینه اشتغال‌پذیری دانشجویان با آن سر و کار دارند، ارتباط با صنعت است که در اکثر دانشگاه‌های کشور دفاتری تحت همین عنوان دایر شده است. این دفاتر که علاوه بر بخش خصوصی با بخش دولتی نیز در ارتباط می‌باشند به عنوان حلقه مهمی در زنجیره اشتغال‌پذیری دانشجویان تلقی می‌شوند. به گواه مشارکت‌کننده شماره شش «عضویت دانشگاه‌ها در کارگروه‌های مختلف اقتصادی با محوریت اشتغال، تبیین توانمندی‌های دانشگاه جهت پذیرش بخش دولتی و خصوصی و معرفی دانشجویان در حین و بعد از فراغت از تحصیل به این بخش‌ها، می‌تواند تا حد زیادی تضمین‌کننده اشتغال فارغ‌التحصیلان باشد».

ارزیابی قبل از ورود به دانشگاه: ارتباط نظام آموزش عالی با نظام آموزش و پرورش، می‌تواند تحقق اهداف اشتغال‌پذیری را تا حد بسیاری بهبود دهد. یادگیری بسیاری از مهارت‌های مقدماتی بازار کار می‌تواند از زمان مدرسه شروع گردد و بعد از ورود به دانشگاه این مهارت‌ها مورد ارزیابی و توسعه قرار گیرد. این مسأله به تأیید مشارکت‌کنندگان شماره یک و پنج رسید.

توجه به اسناد ملی و منطقه‌ای: در چندین برهه زمانی اسناد بالادستی متعددی در حوزه‌های استانی، منطقه‌ای و ملی نگاشته شد. اسنادی که غالباً با بررسی وضعیت موجود به ترسیم وضعیت مطلوب پرداختند. نقشه جامع علمی کشور، سند آمایش سرزمین به تفکیک استان و ... بخشی از این اسناد مهم بالادستی است که توجه به آن امر سیاست‌گذاری در زمینه اشتغال‌پذیری را تسهیل می‌کند.

توجه به ظرفیت‌های فرهنگی و اجتماعی منطقه: در هر منطقه از کشور ویژگی‌های فرهنگی، جغرافیایی و اجتماعی خاصی وجود دارد که حول محور آن‌ها، مشاغل بسیاری طی گذار تاریخی شکل گرفتند. زبان، فرهنگ، رفتار جمعی، ویژگی‌های طبیعی مانند دریا، جنگل و ... همگی می‌توانند به بومی‌شدن سیاست‌های اشتغال‌پذیری کمک نماید. مشارکت‌کننده شماره هفت اذعان داشت که عدم تطبیق برنامه‌های دانشگاه‌ها با ظرفیت‌های فرهنگی و اجتماعی منطقه، منجر به بن‌بست کشیده‌شدن، این طرح‌ها شده است.

توسعه پژوهش‌های کاربردی: گذار از پژوهش‌های صرف نظری و عدم گره‌گشایی این پژوهش‌ها از چالش‌های محیط واقعی کار، همواره دغدغه فعالین حوزه آموزش عالی بوده است. به گفته مشارکت‌کننده شماره یک دانشگاه‌ها می‌بایست در تعریف و تصویب پروژه‌ها و پایان نامه‌ها، حتماً جنبه کاربردی بودن آن موضوع را لحاظ کند. زیرا این کاربردی بودن، پژوهش‌ها را به محیط واقعی نزدیک‌تر می‌کند.

رصد فناوری‌های نوین: دانشگاه‌ها می‌بایست دیده‌بان فناوری‌های نوین باشند تا به محض تجاری شدن آن، به معرفی و ترویج آن بپردازند. زیرا این فناوری‌ها به صورت سریع بازار کار را تغییر می‌دهد و دانشجویان نباید از فراگیری آن عقب بمانند.

توسعه فعالیت‌های ترویجی و فرهنگی: شبکه‌سازی از رسالت‌های مهم دانشگاه‌ها هستند که از معبر فعالیت‌های فرهنگی می‌گذرد. مشارکت‌کننده شماره دو معتقد است که تقویت شایستگی‌های اجتماعی دانشجویان جهت حضور در بازار کار از طریق فعالیت‌های ترویجی و فرهنگی محقق می‌شود. هم‌چنین شرکت‌کننده شماره پنج بیان داشت: «توسعه شبکه‌سازی از طریق فعالیت فرهنگی و عضویت در کانون‌ها و انجمن‌های دانشگاهی منجر به شکل‌گیری شبکه ارتباطی قوی در آینده شغلی دانشجویان می‌گردد».

استقرار سیستم پایش و ارزیابی: طراحی و استقرار سیستم‌های پایش و ارزیابی در حوزه تأثیری‌گذاری برنامه‌ها و سیاست‌های در زمینه اشتغال‌پذیری و لحاظ کردن میزان اشتغال به کار دانشجویان فارغ‌التحصیلان در ارزیابی دانشگاه‌ها به عنوان یک شاخص کلیدی، می‌تواند وضعیت دانشگاه‌ها در حوزه اشتغال‌پذیری را در تا حد زیادی بهبود بخشد. هم‌چنین میزان توانمندی اعضای هیئت علمی در تسهیل ورود دانشجویان به بازار کار، یک شاخص کلیدی در ارتقاء رتبه می‌تواند باشد. این مهم با تأیید مشارکت‌کنندگان شماره هشت، نه، ده و یازده پیشنهاد شد.

آموزش در محیط کار واقعی: محیط‌های دانشگاه علیرغم تلاش بسیار در جهت شبیه‌سازی با محیط کار واقعی همچنان فاصله چشم‌گیری با آن دارند. تعریف دروس کارورزی و کارآموزی از همین منظر است. هر چند شناخت بازار کار واقعی ابعاد وسیع‌تری دارد.

به‌کارگیری و توسعه نیروی انسانی توانمند در حوزه اشتغال: نیروی انسانی وارد شده به نظام دانشگاه در چند دسته می‌گنجد در دسته خدمات‌دهندگان برجسته‌ترین نیروی انسانی دانشگاه‌ها، اعضای هیئت علمی و اساتید و کارمندان بخش‌های مختلف، می‌باشند. لزوم بازنگری در فرایند جذب، استخدام و ارتقاء و بازنگری در ساختار دانشگاه مبتنی بر اشتغال ضروریست. به گفته مشارکت‌کننده شماره سیزده «جذب اساتید و اعضای هیئت علمی صاحب تجربه شغلی می‌تواند آشنایی دانشجویان با مفهوم اشتغال را چند برابر کند».

تقویت و توسعه زیرساخت حوزه اشتغال: با شکل‌گیری نسل‌های جدید دانشگاهی و گذار از امر آموزش و پژوهش به کارآفرینی، دانشگاه‌ها را مجبور به فراهم نمودن زیرساخت‌های حوزه کارآفرینی و اشتغال مانند مرکز نوآوری، مراکز رشد و ... کرده است. به گفته مشارکت‌کننده شماره ده «کسب و کارهای موفق بسیاری می‌تواند از دل مراکز نوآوری و کارآفرینی دانشگاه‌ها شکل بگیرد» یا مشارکت‌کننده شماره هفت اشاره کرد که موفقیت مراکز کارآفرینی ارتباط مستقیمی با موفقیت اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان دارد.

برنامه‌ریزی و توانمندسازی اقتصادی: بررسی ابعاد اقتصادی سیاست‌ها و تصمیمات دانشگاه در کنار اعطا امتیاز مجوز کسب و کار ویژه فارغ‌التحصیلان دانشگاهی می‌تواند عاملی انگیزه بخش جهت حضور در بازار کار باشد.

برنامه‌ریزی پایدار: توجه به مفهوم توسعه پایدار و محیط دانشگاه علاوه بر بالابردن میزان اشتغال‌پذیری، به پایداری بیشتر محیط نیز کمک می‌کند. مشارکت‌کننده شماره نه بیان داشت که استقرار دانشگاه‌های نسل چهارم که بر مبنای مسئولیت اجتماعی می‌تواند توسعه همه جانبه شغلی فارغ‌التحصیلان را به دنبال داشته باشد.

پس از شناسایی مدل به دست آمده و تبیین ویژگی‌های آن بررسی انتقادی سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس از منظر اشتغال‌پذیری حائز اهمیت است.

دانشگاه خلیج فارس

برنامه راهبردی دانشگاه خلیج فارس، مشتمل بر بیانیه چشم‌انداز، مأموریت، بیانیه ارزش‌ها، اهداف کلان، راهبردها و برنامه‌های عملیاتی می‌باشد که در افق ۱۴۰۴ تدوین شده است. این برنامه دارای اسناد پشتیبانی چون مطالعات تطبیقی دانشگاه‌های داخلی و خارجی، اسناد و برنامه‌های توسعه کشور و استان، نقشه‌های مختلف توسعه علمی و فناوری، سند دانشگاه اسلامی و ... و مطالعه فرصت‌ها، تهدیدها، قوت‌ها و ضعف‌های دانشگاه است.

برنامه راهبردی دانشگاه خلیج فارس در سطح توصیف

در این قسمت بررسی‌ها براساس انتخاب نوع واژه‌ها و هم‌نشینی با تجمیع موارد مربوط به واژگان کلیدی و راهبردی آورده شده است. هم‌چنین توصیف کلی از بخش‌های مختلف نیز ذکر گردیده است.

بررسی کلان: یکی از ویژگی‌های این سند بیان شعار دانشگاه خلیج فارس در ابتدا آن است. پس از مقدمه، بیانیه ارزش در ۹ بند نگاشته شده است. بخش بعد به بیانیه چشم‌انداز اختصاص دارد. بیانیه چشم‌انداز دانشگاه خلیج فارس دارای ۶ مفهوم کلیدی می‌باشد که شامل «ممتاز در تولید علم و فناوری»، «فعال در عرصه بین‌المللی»، «کارآفرین»، «پیشرو در حوزه انرژی و دریا»، «مرجع» و «نوآور» است. بخش بعد نیز به بیانیه مأموریت دانشگاه خلیج فارس پرداخته شده و در قالب تک جمله طولانی، این مهم بیان شده است. در پنجمین بخش نیز اهداف کلان ذکر گردیده است. این بخش در پنج حوزه آموزشی، پژوهش و فناوری، همکاری‌های بین‌الملل، زیرساخت‌ها و فضای کالبدی و اداری، مالی و منابع انسانی به رشته تحریر درآمده است. بعد از اهداف کلان نیز به راهبردهای کلان دستیابی به اهداف مذکور پرداخته شده است. بخش هفتم این سند نیز به نقشه راهبردی دانشگاه خلیج فارس اشاره دارد که از چهار منظر مأموریت، ذی‌نفعان، فرایندهای داخلی و یادگیری و رشد به آن نگریسته شده است. شاخص‌ها و برنامه‌های عملیاتی نیز در جدولی مبتنی بر کارت امتیازی متوازن نگاشته شده است. دو بخش آخر نیز اهداف کمی دانشگاه خلیج فارس و نظام اجرای سند قید گردیده است.

واژگان: با بررسی بخش‌های مختلف سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس واژه «فناوری» بیشترین فراوانی را دارد. از دیگر واژه‌های پرتکرار این سند می‌توان به خلیج فارس، کارآفرینی، نوآوری، دریا، انرژی و ... می‌باشد. واژه فناوری، در بیشتر موارد بر مفهوم کلی و فرایند رسیدن به آن و یک حوزه موضوعی مشخص ذکر شده است. هم‌چنین واژه «خلیج فارس» در دو شکل نام دانشگاه و پهله آبی از واژگان پرتکرار سند می‌باشد.

هم‌نشینی: از دیگر مباحث در خور بررسی در سطح توصیف، هم‌نشینی است. از طریق بررسی هم‌نشینی می‌توانیم به خوبی نقش و جایگاه واژگان را بررسی کنیم. در ادامه حوزه مفهومی و واژگانی، واژگان پرتکرار قید شده است:

جدول ۲. بررسی هم‌نشینی واژگان سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس

واژه پرتکرار	هم‌نشین
فناوری	کارآفرینی، انرژی، دریا، جامعه، علم، نوآوری، ارزش آفرینی، زیستی دریایی، نوین، اطلاعات
خلیج فارس	دانشگاه، فرصت
کارآفرینی	تجاری سازی، نوآوری، خلاقیت، دانشگاه

برنامه راهبردی دانشگاه خلیج فارس در سطح تفسیر

به دنبال کشف لایه‌های زیرین متن، بهره‌گیری از تفسیر را در تحلیل گفتمان انتقادی گریزناپذیر می‌کند. برای بررسی بافت موقعیت این سند در دو بعد زمان و خلق‌کننده‌های آن به بررسی خواهیم پرداخت. شرایط جامعه به هنگام تدوین و در ادامه تصویب در دولت یازدهم و از حمایت نیروهای سیاسی و نمایندگان دولت در استان بوشهر برخوردار بود. تدوین این سند در زمان مدیریت دو رئیس دانشگاه خلیج فارس از سال ۱۳۹۳ آغاز و در سال ۱۳۹۴ به پایان رسید.

برنامه راهبردی دانشگاه خلیج فارس در سطح تبیین

برنامه ده بخشی راهبردی دانشگاه خلیج فارس شامل بیانیه ارزش، بیانیه چشم انداز، بیانیه مأموریت، اهداف کلان، راهبردهای کلان، نقشه راهبردی، شاخص‌ها و برنامه‌های عملیاتی، اهداف کمی و نظام اجرا، نظارت، ارزیابی و به‌روزرسانی سند می‌باشد.

در بخش بیانیه ارزش دانشگاه، نه ارزش تشریح شده است. مبتنی بر ویژگی‌های پانزده‌گانه بسته سیاستی و الگوی توسعه اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی، تطابق‌های خصوصاً در توجه به ظرفیت‌های فرهنگی و اجتماعی منطقه و برنامه‌ریزی پایدار دیده می‌شود.

شش مفهوم کلیدی در بیانیه چشم‌انداز شامل ممتاز در تولید علم و فناوری، فعال در عرصه بین‌المللی، کارآفرین، پیشرو در حوزه انرژی و دریا، مرجعیت و نوآوری اشاره شده است که توجه به اسناد ملی و منطقه‌ای، توجه به ظرفیت‌های فرهنگی و اجتماعی منطقه، توسعه پژوهش‌های کاربردی، رصد فناوری‌های نوین و برنامه‌ریزی پایدار در ویژگی‌های بسته سیاستی مذکور دیده می‌شود.

بیش‌ترین نقطه اتکاء و بررسی از حیث تطبیق با ویژگی‌های بسته سیاستی توسعه اشتغال‌پذیری در حوزه اهداف پنج‌گانه شامل حوزه هدف‌گذاری و اهداف کلان قابل تحلیل است.

حوزه‌های هدف‌گذاری شامل آموزشی، پژوهش و فناوری، همکاری‌های بین‌المللی، زیرساخت‌های کالبدی و اداری، مالی و منابع انسانی است. در بخش آموزش که بیش‌ترین اثر را در الگوی شناسایی شده نیز دارد به توسعه متوازن گروه‌ها و رشته‌های آموزشی متناسب با آمایش آموزش عالی، ارتقاء بهره‌وری آموزشی، توانمندسازی مهارتی و حرفه‌ای ذی‌نفعان، افزایش موفقیت‌های علمی اشاره شده که تطابق کاملی با ویژگی‌های شناسایی شده چون ارزیابی و برنامه‌ریزی آموزشی شغل‌محور، توسعه آموزش و مشاوره تکمیلی - مهارتی، توجه به اسناد ملی و منطقه‌ای، استقرار سیستم پایش و ارزیابی، به کارگیری و توسعه نیروی انسانی توانمند در حوزه اشتغال و برنامه‌ریزی پایدار دارد. اما اثری از ویژگی‌های آموزشی چون توسعه آموزش و مشاوره تکمیلی - مهارتی و آموزش در محیط کار واقعی دیده نمی‌شود. که نشان‌گر دیدی با فاصله از محیط کار واقعی و تقویت آموزش‌های درون‌دانشگاهی بدون ارتباط با محیط بیرون است. در بخش پژوهش، اهدافی چون سامان‌دهی نظام مدیریت پژوهش، فناوری و نوآوری، توسعه پژوهش و فناوری، ارتقاء کیفیت پژوهش و فناوری، نهادینه‌سازی ارتباط دانشگاه، صنعت و جامعه، تجاری‌سازی فناوری و ارزش‌آفرینی مبتنی بر اقتصاد دانش‌بنیان و کارآفرین شدن دانشگاه دیده می‌شود که با ارتباط با صنعت، توسعه پژوهش‌های کاربردی، رصد فناوری‌های نوین، برنامه‌ریزی و توانمندسازی اقتصادی و تقویت و توسعه زیرساخت حوزه اشتغال تطبیق کامل دارد و نوعاً تمامی حوزه‌ها را پوشش داده است که از این حیث حائز اهمیت است. راهبرد کلان بعد، حوزه همکاری‌های بین‌المللی است که اشاره‌ای به آن در مدل دست‌یافته، دیده نشده است. در بخش زیرساخت‌های کالبدی و اداری نیز با ویژگی تقویت و توسعه زیرساخت حوزه اشتغال تطبیق دارد. به کارگیری و توسعه نیروی انسانی توانمند در حوزه اشتغال هم با راهبرد کلان دستیابی به حوزه اداره، مالی و منابع انسانی هم‌راستایی دارد. در راهبردهای کلان اثری از فعالیت‌های فرهنگی و ترویجی دیده نمی‌شود. هم‌چنین اختصاص یک بخش جداگانه به نظام اجرا، نظارت، ارزیابی و به‌روزرسانی سند در سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس مشاهده می‌شود که در مدل به دست آمده نیز استقرار سیستم پایش و ارزیابی ذکر گردیده است.

ریشه رعایت قواعد و اصول را می‌توان در مواردی چون تیم اجرایی تدوین سند با توجه به زمینه فعالیت ایشان جست‌وجو کرد. هم‌چنین از مهم‌ترین نقدهای وارد به سند عدم تطبیق با شرایط واقعی جامعه و دارای دید محدود دانشگاه است و نقش دانشگاه در اکوسیستم اشتغال منطقه برجسته نشده است، هر چند تمام تلاش سند بر تربیت خروجی قوی از دانشگاه است. این رویکرد نیروی انسانی تک بُعدی را به جامعه تحویل می‌دهد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف مطالعه حاضر بررسی انتقادی توجه به مفهوم اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی در سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس بود. مطابق با الگوی ارائه شده در جهت ارائه اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی، ابتدا الگوی توسعه اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی شناسایی شد که با توجه به یافته‌های مطالعات انجام شده و پژوهش فعلی بر مبنای دیدگاه خبرگان حوزه آموزش عالی، ۱۵ ویژگی شامل ارزیابی و برنامه‌ریزی آموزشی شغل‌محور، توسعه آموزش و مشاوره تکمیلی - مهارتی، ارتباط با صنعت (دولتی و خصوصی)، ارزیابی قبل از ورود به دانشگاه، توجه به اسناد ملی و منطقه‌ای، توجه به ظرفیت‌های فرهنگی و اجتماعی منطقه، توسعه پژوهش‌های کاربردی، رصد فناوری‌های نوین، توسعه فعالیت‌های ترویجی و فرهنگی، استقرار سیستم پایش و ارزیابی، آموزش در محیط کار واقعی، به کارگیری و توسعه نیروی انسانی توانمند

در حوزه اشتغال، تقویت و توسعه زیرساخت حوزه اشتغال، برنامه‌ریزی و توانمندسازی اقتصادی و برنامه‌ریزی پایدار است، که خبرگان بر آن تاکید داشتند. خروجی مدل به دست آمده با مدل *Ebiri nga* (2024)، برنامه راهبردی «مهارت‌افزایی و ارتقاء توان اشتغال‌پذیری دانشجویان» (۱۳۹۸)، Tuononen (2019)، مدل گلوله جادویی Harvey و دیگران (2002) از منظر دیدگاه آموزش تطابق بالایی دارد. هرچند مدل ارائه شده در این پژوهش ابعاد بیشتری را در بر می‌گیرد.

با توجه به الگوی به دست آمده و بررسی سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس بوشهر، مهم‌ترین مسأله دانشگاه‌های دولتی منطقه ۷ کشور عدم تدوین یا انتشار اسناد راهبردی همه دانشگاه‌ها بود، به گونه‌ای که بسیاری از دانشگاه‌های بزرگ این منطقه فاقد فعالیت در این حوزه بودند. برنامه ده بخشی راهبردی دانشگاه خلیج فارس، در بخش آموزش بیش‌ترین اثر را در الگوی شناسایی شده، داشت، مانند توسعه متوازن گروه‌ها و رشته‌های آموزشی متناسب با آمایش آموزش عالی، ارتقاء بهره‌وری آموزشی، توانمندسازی مهارتی و حرفه‌ای ذی‌نفعان، افزایش موفقیت‌های علمی و... اما اثری از ویژگی‌های آموزشی چون توسعه آموزش و مشاوره تکمیلی- مهارتی و آموزش در محیط کار واقعی دیده نشد. در بخش پژوهش، تمامی حوزه‌ها پوشش داده شده بودند که از این حیث حائز اهمیت است. در بخش زیرساخت‌های کالبدی و اداری نیز با ویژگی تقویت و توسعه زیرساخت حوزه اشتغال تطبیق داشت. به کارگیری و توسعه نیروی انسانی توانمند در حوزه اشتغال هم، با راهبرد کلان دستیابی به حوزه اداری، مالی و منابع انسانی هم‌راستا بود. در راهبردهای کلان اثری از فعالیت‌های فرهنگی و ترویجی دیده نشد.

به طور کلی می‌توان بیان داشت که دانشگاه‌های منطقه ۷ کشور و به طور خاص دانشگاه خلیج فارس بوشهر، دارای یک پیوستگی و هم‌گنی در زمینه سیاست‌گذاری‌های حوزه اشتغال نیست که مستلزم اتخاذ رویکردهای کلان و ابلاغ توسط نهادهای ملی حوزه سیاست‌گذاری علم و فناوری است تا توسعه منطقه را شتاب بخشد. در اسناد تدوین‌شده فعلی نیز اسناد دانشگاه‌های شیراز و خلیج فارس در وهله اول و دانشگاه جهرم در وهله دوم دارای تطابق بالایی با الگوی شناسایی شده داشتند. ازین رو از آن‌ها می‌توان به عنوان سند الگو جهت تدوین سایر اسناد استفاده کرد. هر چند پیشنهاد می‌گردد با توجه به گذشت قریب به یک دهه از تدوین این اسناد، وضعیت پیاده‌سازی آنان بررسی گردد.

با توجه به این که جامعه پژوهش محدود به بررسی سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس بود، بررسی موضوع پژوهش در سایر دانشگاه‌های منطقه که دارای سند راهبردی‌اند، ضروری به نظر می‌رسد. پیشنهاد می‌شود پژوهشگران آتی به منظور شناسایی مدل اشتغال‌پذیری از دیگر روش‌های کیفی هم‌چون روش دلفی و یا گروه کانونی به منظور تعمیم نتایج پژوهش استفاده کنند. افزون بر آن، علی‌رغم تطبیق بالای مدل به دست آمده با سند راهبردی دانشگاه خلیج فارس، در راستای اثربخشی بیشتر این سند، بازنگری در حوزه‌هایی چون توسعه آموزش و مشاوره تکمیلی- مهارتی و آموزش در محیط کار و توجه به فعالیت‌های فرهنگی و ترویجی در راهبردهای کلان دانشگاه، پیشنهاد می‌گردد.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ گونه تعارض منافی ندارند.

سپاسگزاری

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته مدیریت آموزش عالی دانشگاه ارومیه است. از محیط کارم، شرکت توزیع نیروی برق استان بوشهر به جهت حمایت‌های معنوی و فراهم آوردن فضای مساعد در طول انجام این پژوهش قدردانی می‌نمایم.

منابع

- اجاقی، ص.، بیات، ر.، فضل، ص.، کشاورز ترک، ع.، و فتح طاهری، ع. (۱۴۰۱). اولویت‌بندی عوامل مرتبط با آینده اشتغال و رفاه اجتماعی در ایران رفاه اجتماعی. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه ایران، ۲۲ (۸۷)، ۲۵۱-۲۲۱. <http://doi.org/10.32598/refahj.22.87.4133.1>
- انتظاری، ی. (۱۴۰۱). اکوسیستم توسعه دانش بنیان و اشتغال دانش‌آموختگان آموزش عالی. پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۲۸ (۱)، ۳۲-۱. https://journal.irphe.ac.ir/article_703046_54fe17788d2877fc0e5e17243bfe873c.pdf
- دسترنج، م. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر اشتغال دانشجویان بر موفقیت تحصیلی آنان. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۷ (۲۲)، ۱۴۵-۱۵۹. https://www.jiera.ir/article_52116_b9a8701cd882eb642941132b0f36743d.pdf
- رحیمی، ف.، درزیان عزیزی، ع.، مهرعلی زاده، ی.، و مالکی، ع. (۱۴۰۱). طراحی مدل اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان دانشگاه. رویکردهای نوین آموزشی، ۱۷ (۲)، ۸۷-۱۱۴. <http://doi.org/10.22108/NEA.2023.135875.1850>
- رشیدی، ز.، و رشیدی، ح. (۱۴۰۱). مدلی برای رتبه بندی گروه‌های آموزشی در دانشگاه‌های ایران. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۶ (۵۷)، ۲۰-۵. https://www.jiera.ir/article_150024_36eef25f6f767fa839215b661ca6048c.pdf
- سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان بوشهر (۱۴۰۱). سالنامه آماری. <https://www.mpob.ir/wp-content/uploads/2024/04/21401/pdf>
- فلاح حقیقی، ن.، و میرترابی، م. (۱۳۹۶). مشکلات شرکت‌های دانش‌بنیان کشاورزی مستقر در سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران. مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی، ۴ (۴)، ۹۷-۷۹. <http://doi.org/10.22069/JEAD.2018.14803.1322>
- مهدوی، ا.، و رئیسی ورکانی، م. (۱۳۹۸). تأثیر سرمایه گذاری دولت در آموزش عالی بر رشد اقتصادی در ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی.
- نوذری، ح.، کریمی، ع.، و دانش نیا، ع. (۱۴۰۰). بررسی مسئله شغلیابی فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و عوامل مرتبط با آن (مورد مطالعه: فارغ‌التحصیلان دانشگاه خوارزمی). دوفصلنامه مسائل اجتماعی ایران، ۱۲ (۲)، ۲۵۹-۲۷۹. <https://www.sid.ir/paper/1001800>
- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۹۸). گزارش طرح جامع مهارت افزایی و ارتقاء توان اشتغال‌پذیری دانشجویان. تهران: دانشگاه خواجه نصیرالدین طوسی.

References

- Almalki, H. A., & Durugbo, C. M. (2023). Evaluating critical institutional factors of Industry 4.0 for education reform. *Technological Forecasting and Social Change*, 188, 122327. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122327>
- Ayoubi, R. M., Alzarif, K., & Khalifa, B. (2017). The employability skills of business graduates in Syria: Do policymakers and employers speak the same language?. *Education+ Training*, 59(1), 61-75. <https://doi.org/10.1108/ET-10-2015-0094>
- Bakry, N. S., Puad, M. H. M., Asimiran, S., Kadir, S. A., & Rashid, A. M. (2020). Exploring Career Decisions and Employability Skills among Engineering Students in Vocational Colleges. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(12), 448-461. <http://doi.org/10.6007/IJARBS/v10-i12/8339>
- Bennett, D. (2018). Graduate employability and higher education: Past, present and future. *HERDSA Review of Higher Education*, 5, 31-61. <https://herdsa.org.au/herdsa-review-higher-education-vol-5/31-61>
- Bennett, D., & Ananthram, S. (2021). Development, validation and deployment of the EmployABILITY scale. *Studies in Higher Education*, 47(7), 1311-1325. <https://doi.org/10.1080/03075079.2021.1888079>
- Bushehr Province Management and Planning Organization. (2022). Statistical Yearbook. <https://www.mpob.ir/wp-content/uploads/2024/04/21401/pdf> (in Persian)
- Brewis, E., & Marginson, S. (2025). Introduction to the Special Issue: The public good of higher education: A comparative study. *Higher Education*, 89(1), 1-27. <https://link.springer.com/journal/10734/volumes-and-issues/89-1>
- Carpentier, V. (2018). Expansion and differentiation in higher education: The historical trajectories of the UK, the USA and France. <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10048099>

- Chigbu, B. I., & Nekhwevha, F. H. (2022). Academic-faculty environment and graduate employability: variation of work-readiness perceptions. *Heliyon*, 8(3), e09117. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e09117>
- Dastranj, M. (2013). The Impact of Student Employment on Their Academic Success. *Research in Educational Systems*, 7(22), 145-159. https://www.jiera.ir/article_52116_b9a8701cd882eb642941132b0f36743d.pdf (in Persian)
- Duta, A., & Iannelli, C. (2018). Social class inequalities in graduates' labour market outcomes: The role of spatial job opportunities. *Social Sciences*, 7(10), 201, 1-18. <http://doi.org/10.3390/socsci7100201>
- Ebiringa, O. T., Asiegbu, B. C., Ikerionwu, C. O., Emereole, I. C., & Ebiringa, I. E. (2024). A novel employability model for enhancing job readiness and career development among Nigerian Graduates. *African Journal of Humanities and Contemporary Education Research*, 17(1), 281-292. <http://doi.org/10.62154/ajhcer.2024.017.010543>
- Eimer, A., & Bohndick, C. (2023). Employability models for higher education: A systematic literature review and analysis. *Social Sciences & Humanities Open*, 8(1), 100588. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2023.100588>
- Entezari, Y. (2022). The Ecosystem of Knowledge-Based Development and Employment of Higher Education Graduates. *Research and Planning in Higher Education*, 28(1), 1-32. https://journal.irphe.ac.ir/article_703046_54fe17788d2877fc0e5e17243bfe873c.pdf (in Persian)
- Falah Haghighi, N., & Mirtorabi, M. (2017). Challenges of Knowledge-Based Agricultural Companies Located in the Iranian Scientific and Industrial Research Organization. *Journal of studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 4(4), 79-97. <http://doi.org/10.22069/JEAD.2018.14803.1322> (in Persian)
- Harvey, L., Locke, W., & Morey, A. (2002). Enhancing Employability Recognising Diversity: Making Links Between Higher Education and the World of Work: Main Report. Universities UK. <https://www.qualityresearchinternational.com/Harvey%20papers/Harvey,%20Locke%20and%20Morey%2002%20Enhancing%20employability.pdf>
- Mahajan, P., & Kauts, A. (2022). Study of employability skills with respect to gender, location and teaching experience among secondary school teachers of Punjab. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 14(5), 6429-6438. <http://doi.org/10.9756/INTJECSE/V14I5.800>
- Mahdavi, A., & Raeisi Varkani, M. (2019). *The impact of government investment in higher education on economic growth in Iran* (Master's thesis). Shahid Beheshti University. (in Persian)
- Mgaiwa, S. J. (2021). Fostering graduate employability: Rethinking Tanzania's university practices. *SAGE Open*, 11(2), 1-14. <https://doi.org/10.1177/21582440211006709>
- Nozari, H., Karimi, A., & Danesh Nia, A. (2021). Investigating the issue of job searching for university graduates and related factors (Case study: Graduates of Kharazmi University). *Iranian Social Issues Journal*, 12(2), 259-279. <https://www.sid.ir/paper/1001800> (in Persian)
- Ojaghi, S., Bayat, R., Fazli, S., Keshavarz Tork, A., & Fath Taheri, A. (2022). Prioritization of factors related to the future of employment and social welfare in Iran. *Iranian Journal of Social Welfare*, 22(87), 221-251. <http://doi.org/10.32598/refahj.22.87.4133.1> (in Persian)
- Pauceanu, A. M., Rabie, N., & Moustafa, A. (2020). Employability in the fourth industrial revolution. *Economics and Sociology*, 13(3), 269-283. <http://doi.org/10.14254/2071>

- Rahimi, F., Darzian Azizi, A., Mehralizadeh, Y., & Maleki, A. (2022). Designing a Model for University Graduates' Employability. *New Educational Approaches*, 17(2), 87-114. <http://doi.org/10.22108/NEA.2023.135875.1850> (in Persian)
- Rashidi, Z., & Rashidi, H. (2022). A model for ranking academic departments in Iranian universities. *Research in Educational Systems*, 16(57), 5-20. https://www.jiera.ir/article_150024_36eef25f6f767fa839215b661ca6048c.pdf (in Persian)
- Razalli, A. R. (2024). A Quantitative Study on Graduate Employability: Insights from Sultan Idris Education University, Malaysia. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 8(12), 2127-2142. <http://doi.org/10.47772/IJRISS.2024.8120179>
- Tuononen, T. (2019). Employability of university graduates: The role of academic competences, learning and work experience in the successful transition from university to working life. [Doctoral Dissertation, Learning and Communication, University of Helsinki, Faculty of Educational Sciences], Finland. <https://heldahelsinki.fi/handle/10138/300309>
- Veziar-e Olum, Tahghighat va Fanavari. (2019). Comprehensive report on skill development and employability enhancement of students. Khaje Nasir Toosi University. (in Persian)
- Wang, S. C., Chan, K. S., & Han, K. Q. (2019). Impacts of social welfare system on the employment status of low-income groups in urban China. *Public Administration and Policy: An Asia-Pacific Journal*, 22(2), 125-137. <https://doi.org/10.1108/PAP-09-2019-0020>

